

van een traumatisch, verdrongen verleden in de vorm van documenten als 'hysterische symptomen': zicht op een bevrijdende catharsis blijft uit omdat collectieve herinneringen en fantasieën blijven opspelen in een eeuwige conversie. Als hysterische symptomen zijn de Atlas-documenten tekens van een herhaalde herinnering aan het ongekende.¹¹

In de videofilm die op de lezing volgt, is het de band tussen het lichaam en de publieke ruimte die aandringt op de opschorting van de afsluitende waarheid van het document, waarin het onverwachte en ongekende uiteindelijk persisteren. De film toont banale panorama's van Beiroet, vanuit één enkel gezichtspunt, alsof de documentalist zich met zijn lichaam kan onttrekken aan deze schijnbaar neutrale, overzichtelijke ruimte.¹² De burgeroorlog heeft de stad Beiroet echter zowat verwoest; met de snelle geprivatiseerde heropbouw die erop volgde ging ook haar bodem verloren en daarmee de mogelijkheid voor een archeologie van zowel het zichtbare als onzichtbare.¹³ Een spookstad die haar schimmen niet langer kan oproepen, tenzij in een herinneringsarbeid gedragen door fictie. Dat is ook precies wat we meteen nadien te zien krijgen in een fotocollage die langzaam voorbijglijdt: de camera duikt in de stad, waardoor het beeld geregeld fragmenteert of vertroebelt. Nu de documentalist een lichaam heeft gekregen, valt plotseling ook op dat in de gedocumenteerde stad geen mens te bespeuren is. Tijdens de discussie nadien vraagt iemand uit het publiek waarom er op de video geen mensen te zien waren, waarop Raad kurkdroog antwoordt dat hij het zelf niet begrijpt. Er waren wel degelijk mensen in de stad toen hij en zijn collega's de foto's namen, ze bleken op onverklaarbare wijze verdwenen toen het materiaal werd ontwikkeld in het fotolab. Van een traumatische realiteit kunnen wellicht slechts levende documenten bestaan, rusteloos als geschonden lichamen. ■

HISTOIRE(S), SUR LA TRACE DU JEUNE HOMME ET LA MORT

CONCEPT, REGIE EN FOTOGRAFIE Olga de Soto

SPEL Vincent Druguet & Olga de Soto

TONEELBEELD Thibault Van Craenenbroeck

REALISATIE VIDEO Olga de Soto & Montxo de Soto

GETUIGENISSEN VAN (achtereenvolgens) Micheline Hesse,

Suzanne Batbedat, Robert Genin, Brigitte Evellin, Julien Pley,

Françoise Olivaux, Olivier Merlin & Frédéric Stern

VOICE-OFF Jean Babilée

LICHT Henri-Emmanuel Doublier

IN OPDRACHT VAN Culturgest, Lisboa 2003

COPRODUCTIE Cie. ABAROA / Coto de Caza asbl, KunstenFESTIVALdesArts,

Centre National de la Danse – Pantin, met de steun van COM4 HD – Madrid

LOOKING FOR A MISSING EMPLOYEE

TEKST EN REGIE Rabih Mroué

SPEL Rabih Mroué, Hatem Imam

TECHNIEK Feyrouz serhal, Lina Saneh, Ali Cherry

STEMCOACH Lisa Ball-Lechgar

DECOR Samar Maakaron, Talal Chatila

VIDEO-INTERVIEW Mohamed Soueid - Pamela Ghoneimeh

PRODUCTIE Christine Tohme - Ashkal Alwan (Nov. 2003)

MY NECK IS THINNER THAN A HAIR

EEN PROJECT VAN The Atlas Group in samenwerking met Tony Chakar,

Bilal Khbeiz & Walid Raad

COPRODUCTIE The Atlas Group (Beirut / New York), Ashkal Alwan (Beirut),

Les Spectacles vivants - Centre Pompidou (Paris), Haus der Kulturen der

Welt (Berlin), KunstenFESTIVALdesArts

foto's van deze voorstellingen: zie p.2

1 Fragment geschreven in oktober 2002, maakt deel uit van het creatiedagboek dat als programmatekst bij de voorstelling *Histoire(s)* was afgedrukt.

2 Zie Boris Groys, 'Kunst im Zeitalter der Biopolitik: Vom Kunstwerk zur Kunstdocumentation', in Boris Groys, *Topologie der Kunst*, München 2003, pp. 146-150

3 Ibid. p. 152

4 Ibid. p. 152

5 Ibid. pp. 152, 157-158

6 Autobiografisch boek van Paul Auster uit 1979, gebundeld in *The Invention of Solitude*.

7 In een recensie in *Al Hayat* van 29 nov. 2003, afgedrukt in het programma, merkt Pierre Abi Saabin op dat ook de 'afwezigheid van de Staat, van de wettelijke instellingen, van gerechtigheid en logica' een stempel drukken op de publieke sfeer in Libanon. Op de complexe context van de Libanese burgeroorlog en de invloed daarvan op staat, geschiedschrijving en publieke ruimte kunnen we hier niet dieper ingaan. Het voortreffelijke themanummer van *Parachute* (nr. 108, fall 2002) over Beiroet kan dat opvangen. Via het onderzoeksproject 'Contemporary Arab Representations' van Witte de With is nog meer info terug te vinden: www.wdw.nl/eng/forum/research/arab/fr_arab.htm.

8 Over de problematische moderniteit van Beiroet, de rol die de confessionele gemeenschappen er in het publieke leven spelen, en hoe kunstenaars zich daartoe verhouden, zie Stephen Wright, 'Like a spy in a nascent era: on the situation of the artist in Beirut today', *Parachute* 108, fall 2002, pp. 13-31. In juni 2002 gaf de Amerikaanse filosofe Judith Butler een lezing aan de universiteit van Gent over 'Violence, Mourning, Politics', waarin ze de vraag stelde naar de 'rouwbaarheid' van levens, het gebrek aan een ethiek van het verlies, en hoe pers en politiek daar thans mee omgaan. Ze werkt dat thema verder uit in haar 11 septemberboekje *Precarious Life: The Power of Mourning and Violence* (Londen, 2004).

9 Uit het voorwoord bij een foto-essay van The Atlas Group/Walid Raad, verschenen in *Public Culture*, vol. 11 nr. 2, 1999, pp. i-xiv. Een uittreksel is beschikbaar op www.uchicago.edu/research/jnl-pub-cult/backissues/pc28/photo/pc28photo.html.

10 In *Een stem van de overkant* (Amsterdam/Antwerpen 2001, pp. 38-39) beschrijft de Franse filosoof Alain Finkielkraut een somber toekomstvisioen waarin onze relatie tot de wereld niet enkel volledig zal zijn geprivatiseerd, maar het gezonde verstand ook definitief vervangen door een excessieve mediakritiek, zodat elke gebeurtenis onder verdenking komt te staan en niets ons nog zal raken: 'De werkelijkheidsgegevens zullen niet meer doordringen tot het denken, en wanneer in het ongreijpbare universum van beeld en elektronische tekst alle wegen mogelijk zullen zijn en alle meningen toegestaan, zullen alle ideeën voortvloeien uit onweerlegbare premissen.'

11 Finkielkraut (op.cit.) pleit in zijn essaybundel eveneens voor een politisering van de herinneringsarbeid, omdat een sterk ethiserende, a-historische benadering van de Shoah in de wijsbegeerte haast paradigmatische vormen aanneemt en daardoor sommige intellectuelen een actieve omgang belet met recentere genocides.

12 Over documenten als hysterische symptomen, zie Dina Al-Kassim, 'Crisis of the Unseen: Unearthing the Political Aesthetics of Hysteria in the Archeology of the New Beirut', *Parachute* 108, fall 2002, pp. 152-153

13 Architect en auteur Tony Chakar staat in het artikel 'Living in an Idea' (*Parachute* 108, fall 2002, pp. 60-65) stil bij dit moderne concept van een mathematische, lichaamsloze ruimte: 'That modernity brought upon a new conception of space and of the human body in it is not something that can be easily ignored by a society struggling with its modernity.'

14 Zie ook Wright, op.cit., p.19 en Al-Kassim, op.cit., pp. 150, 158